

О. І. Скоробогач,
здобувач кафедри банківського менеджменту та обліку,
Тернопільський національний економічний університет

РОЛЬ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ БАНКІВ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено роль і основні функції малих та середніх банків у регіональних економічних системах та здійснено аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку малих та середніх банків в регіонах України. Виявлено взаємозв'язок малих та середніх банків із економічними та соціальними процесами в регіонах. Запропоновано перелік заходів, здійснення яких сприятиме динамічному розвитку малих та середніх банків як вагомому чинника регіонального розвитку.

In article the role and the basic functions of small and average banks in regional economic systems is investigated and the analysis of a current state and tendencies of development of small and average banks in regions of Ukraine is carried out. The interrelation of small and average banks with economic and social processes in regions is revealed. The list of the actions which realisation will promote dynamic development of small and average banks as the powerful factor of regional development is offered.

Ключові слова: малі та середні банки, банківська система, економічне зростання, активи, кредитна діяльність банків, капіталізація, статутний капітал, злиття банків, ефективність.

Key words: small and average banks, bank system, economic growth, actives, credit activity of banks, capitalisation, merge of banks, efficiency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За весь період здійснення реформ у економіці України суттєво посилились диспропорції між регіонами за рівнем соціально-економічного розвитку, а саме — за такими показниками, як валова додана вартість регіонів, рівень безробіття, розмір прямих інвестицій в економіку, обсяг капіталовкладень та ін.

Так, різниця між областями за обсягами ВВП у 2003 році становила 16 раз, і за 2009 рік це співвідношення фактично залишилося незмінним. У 2009 році різниця між областями за рівнем безробіття становила 5,2 рази, за розмірами прямих інвестицій в економіку регіонів — 76,3 рази. У 2002 році найбільші обсяги залучених інвестицій припадали на Київ та Харківську, Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Київську, Луганську, Одеську області і становили 63,5 % від загального їх обсягу, а 2009 року на Київ і на області із найбільшим обсягом залучених інвестицій припадало вже 89,9 % [1]. Такі помітні відмінності у територіальному розподілі інвестицій пояснюються їх направленістю в основному у більш економічно розвинені регіони. Необхідною передумовою переходу економіки на ринкову основу, розв'язання проблем зайнятості, підвищення рівня життя населення, подолання диспропорцій між регіонами має розвиток малих та середніх банків у регіонах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми місця, ролі та перспективи розвитку малих і середніх банків у економіці України активно досліджуються такими вітчизняними науковцями, як Я. Грудзевичем, О. Філіповським, Б. Пшиком, М. Савлуком, О. Лютим, Ю. Прозоровим, С. Цигановим, В. Коваленком,

В. Майбородою, Ю. Яременком, О. Савченком, М. Могильницькою, І. Івасівим та іншими. Водночас дана проблема є настільки різноплановою та багатогранною, що деякі її аспекти потребують більш детального дослідження. Дискусійними залишаються питання щодо значення малих та середніх банків у регіональному розвитку України.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті полягає у визначенні ролі та основних функцій малих та середніх банків у регіональних економічних системах, аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку малих та середніх банків у регіонах України та виявлення взаємозв'язку малих та середніх банків із економічними та соціальними процесами в регіонах, визначення системи заходів, здійснення яких сприятиме динамічному розвитку малих та середніх банків як вагомому чинника регіонального розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У розвинених країнах малі та середні банки є наймасовішою формою ділового життя. Так, у Німеччині їх частка становить 65 %, у США — понад 80 %. Станом на 01.01.2011 р. частка малих та середніх банків в Україні становить 66 % [2, с.36].

Своєрідною рисою малих та середніх банків є те, що на більшості регіональних ринків вони є монопольними, оскільки кількість конкурентів у них на цих ринках досить незначна, що надає можливість їм дещо підвищувати процентні ставки по кредитах, а занижувати по депозитах, внаслідок чого малі банки одержують значні прибутки [3, с. 233]. Крім того, як свідчить світовий досвід, малі банки

підтримують здійснення проєктів, які спрямовані на забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку регіонів, подолання депресивності окремих територій, тим самим сприяючи економічному зростанню країни. Тобто вони вкладають кошти у регіоні їх залучення, на відміну від великих банків, які вкладають кошти у той регіон, де інвестиційний клімат привабливіший [2, с. 35—36; 4].

Вагомий внесок малі банки роблять у вирішення проблеми зайнятості у регіоні їх розміщення. Тобто вони забезпечують більшу зайнятість населення через фінансову підтримку малого та середнього бізнесу, який є важливою рушійною силою для стабілізації економіки [4, с. 209]. Цікаво зазначити, що у економічно розвинутих країнах саме малий бізнес створює 70 % нових робочих місць, а не великі корпорації чи уряд [2, с. 35—36].

Важлива функція малих банків полягає у тому, що вони здатні розробляти індивідуальні програми для своїх клієнтів та проводити незалежну цінову політику. Тобто малий банк — це серйозний консультаційний інститут, який допомагає малому, середньому та іншим видам бізнесу правильно вести бізнес-процеси. А в Україні існує потреба в таких банках.

Характерною рисою малих банків є те, що вони готові працювати з усіма категоріями клієнтів. У невеликому банку дрібний підприємець може достукатися до голови правління банку і стати його постійним клієнтом, тоді як у системному банку голова правління контактує лише із дуже великими клієнтами, на операції з якими припадає вагомий частини доходів банку. Крім того, у маленькому банку рішення про видачу кредиту найчастіше приймається протягом 1-2 днів, тоді як у великому банку — більше тижня, а той місяця.

Неоціненним є внесок малих та середніх банків у формування конкурентного середовища, тобто зберігається конкуренція між великими, середніми і малими банками, тим самим стримується процес концентрації та монополізації на фінансово-кредитному ринку. А це, в свою чергу, підвищує конкурентоспроможність великих вітчизняних банків на міжнародних фінансово-кредитних ринках (рис. 1).

Необхідно зазначити, що у випадку скорочення кількості і зникнення малих банків знижується доступність банківського обслуговування щодо задоволення потреб малого і середнього бізнесу; посилюється монополізація на фінансово-кредитних ринках; зменшується міжбанківська конкуренція; ринкову нішу, яка виникає в результаті їх зникнення, заповнюватимуть небанківські інститути, які працюють під значно слабшим контролем з боку наглядових органів.

Варто зазначити, що головна причина поділу НБУ вітчизняних банків за кількісними критеріями з метою виз-

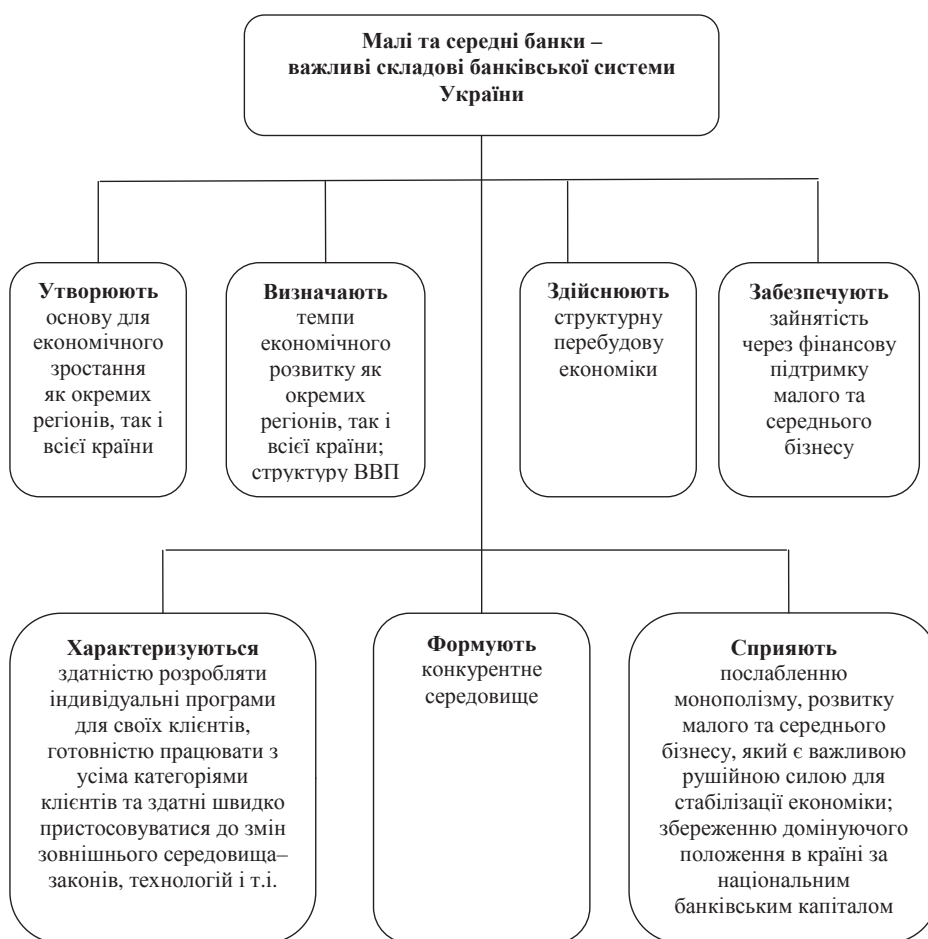

Рис. 1. Схема ролі малих та середніх банків у економіці України

начення їх розміру — це прагнення покращити банківський нагляд, оптимізувати розподіл функцій та обов'язків між центральним апаратом та територіальними управліннями НБУ. Так, відповідно до рішення Комісії НБУ з питань нагляду і регулювання діяльності банків № 868 від 30.12.2010 р., визначено наступні граничні межі розміру активів для окремих груп банків на 2011 рік [5]:

- група I: активи — більше 14000 млн грн.;
- група II: активи — більше 4500 млн грн.;
- група III: активи — більше 2000 млн грн.;
- група IV: активи — менше 2000 млн грн.

Таким чином, із усієї кількості діючих банків (а їх в Україні станом на 01.01.2011 р. — 176) частка малих та середніх банків у загальній кількості діючих банків не зменшилася і становить 66 %, або 116 банків [6]. Але, незважаючи на вагому кількість цих невеликих установ, обсяги

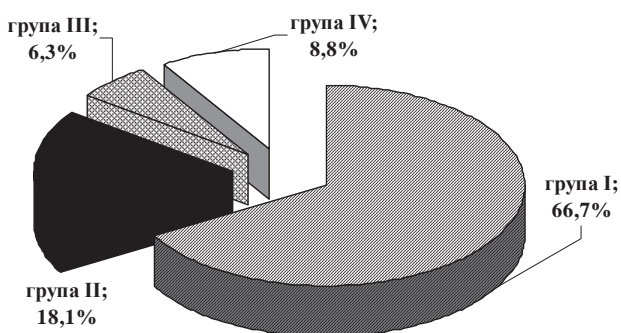

Рис. 2. Розподіл активів вітчизняної банківської системи станом на 01.01.2011 р.

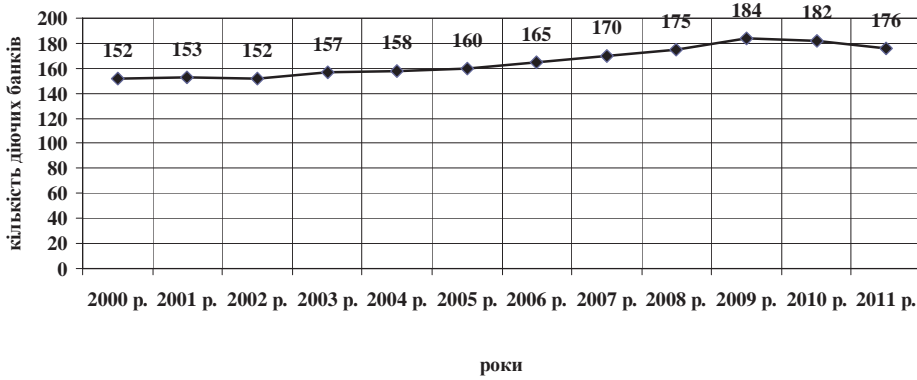

Рис. 3. Кількість діючих банків в Україні протягом 2000—2011 рр.

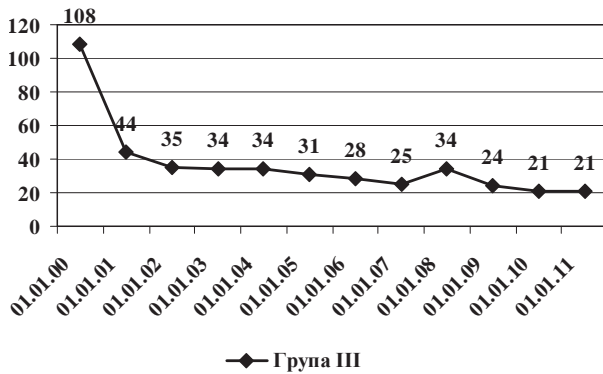

Рис. 4. Кількість діючих банків III групи

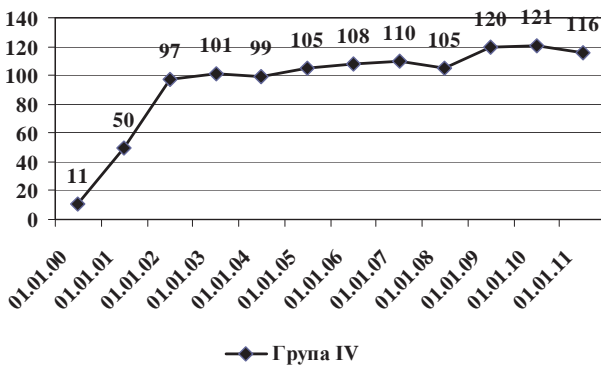

Рис. 5. Кількість діючих банків IV групи

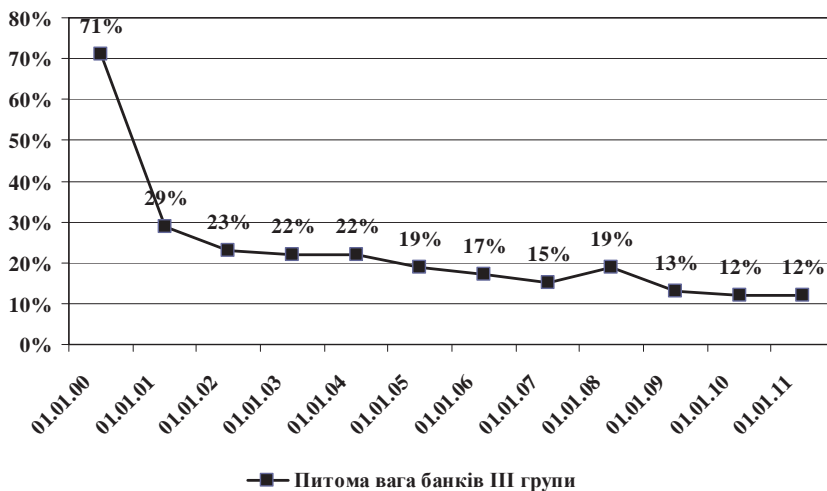

Рис. 6. Питома вага банків III групи

їхніх операцій невеликі. Так, частка активів малих та середніх банків у банківській системі України на 01.01.2011 року становила лише 15,1 %, що в абсолютній сумі становить 142,970 млн грн. (рис. 2) [7, с. 48—54]. Останніми роками динаміка розвитку банків IV групи є позитивною, а втім нездатною забезпечити їм пристойного місця в фінансово-економічній системі держави та в її регіонах.

На сьогодні чимало періодичних видань, Інтернет-ресурси містять інформацію щодо необхідності зменшення кількості діючих банків в Україні. Деякі економісти вважають, що малі банки просто копіюють більшість функцій великих банків, їхні грошові потоки недостатньо контрольовані і користуються прийомами нечесної конкуренції. Варто відмітити, що переконливих аргументів щодо необхідності зменшення їх кількості немає. Тобто існують лише деякі суб'єктивні думки щодо даного питання.

Потреба у тій чи іншій кількості банків на кожному етапі розвитку економічної системи країни є різною. В умовах переходу економіки України до ринкової, тільки ринок має визначати необхідну кількість банків в країні. Так, в Україні у 2000 році діяло 152 банки, у 2011 — 176 банків (рис. 3). Варто відмітити, що, починаючи з 2000 року, НБУ щороку реєструє від двох до п'яти нових банківських установ, більшість з яких належить до IV групи банків (рис. 5, рис. 7). Щодо банків III групи, то їх кількість з року в рік зменшується (рис. 4, рис. 6). Загалом питома вага банків III та IV груп у загальній кількості банків коливалася в межах 78—87 % (рис. 8).

У регіональному розрізі максимальна кількість банків зосереджена в Києві (63 %), а також в Дніпропетровській області (7 %), Донецькій області (5,9 %), Харківській області (5,9 %), Одеській області (5,4 %) (рис. 9) [8, с. 68]. В цілому, на названі регіони припадає 87 % усіх банків України. Необхідно зазначити, що 10-ть областей України не мають жодного юридично самостійного банку. Звісно, на їх території діють філії великих банків, через які, здебільшого відбувається відплив фінансових ресурсів. Тоді як малі банки здійснюють свою діяльність в межах одного населеного пункту, знають специфіку місцевої економіки і тим самим сприяють соціально-економічному розвитку даного регіону. Таким чином, залучаючи кошти населення, вони інвестують їх у тому ж регіоні, що впливає на його економічний розвиток, сприяють зайнятості населення міста, області. Тому потрібно, щоб у кожному регіоні існував хоча б один малий чи середній банк, який би сприяв його соціально-економічному розвитку.

Аналіз розміщення банківських установ у розрізі регіонів дозволяє виявити наступні особливості (табл. 1) [9]:

1) 10-ть областей України не мають жодного юридично самостійного банку: Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська та Чернівецька області, а також м. Севастополь;

2) до IV групи банків входять устано-

ви банків 14-ти областей, таких як Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Луганська, Львівська, Одеська, Полтавська, Сумська, Харківська, Чернігівська області, а також банківські установи м. Києва та АР Крим;

3) до III групи банків входять банківські установи Запорізької, Львівської, Харківської областей та м. Києва;

4) із усіх чотирьох груп банків тільки банки-юридичні особи IV групи щонайбільше представлені у регіонах нашої країни.

Щодо визначення рівня участі малих та середніх банків у економічному розвитку регіону, то, на нашу думку, його необхідно визначати через аналіз кредитної діяльності малих та середніх банків у тих регіонах, де вони відіграють істотну роль щодо їх питомої ваги в регіональній банківській системі. Так, за рівнем концентрації банківської системи Шлапак О., Пушкарьова В., Карчева Г., Дребот Н., Фабер С., Долішній М., Другов О.Б. [10, с. 5; 11, с. 17] виділяють такі рівні:

- рівень високої концентрації (столичний регіон);
- рівень середньої концентрації (активи банків і філій області перевищують 1,5 млрд грн.);
- рівень незначної концентрації (активи банків і філій області становлять від 500 млн грн. до 1,5 млрд грн.);
- рівень низької концентрації (активи банків і філій області менше 500 млн грн.).

На нашу думку, аналіз кредитної діяльності малих та середніх банків потрібно здійснювати за групами регіонів середньої та низької концентрації банківських установ, адже саме у цих регіонах малі та середні банки займають найбільшу питому вагу.

Ступінь участі малих та середніх банків у економічному розвитку регіону будемо визначати таким чином:

$$K = \frac{K_{місб}_i}{K_{зб}_i}$$

де $K_{місб}_i$ — сума кредитів малих та середніх банків і-го регіону;

$K_{зб}_i$ — загальні кредити банків та їх мережі, зареєстрованих у і-ому регіоні.

Таким чином, аналіз ступеня участі малих та середніх банків у економічному розвитку регіону свідчить, що безумовним лідером серед груп регіонів середньої та низької концентрації банківських установ є Чернігівська область (табл. 2) [9; 7, с. 48—54]. Разом з тим, у Львівській, Полтавській та Запорізькій областях теж функціонує така ж кількість банків, як і в Чернігівській області. Проте,

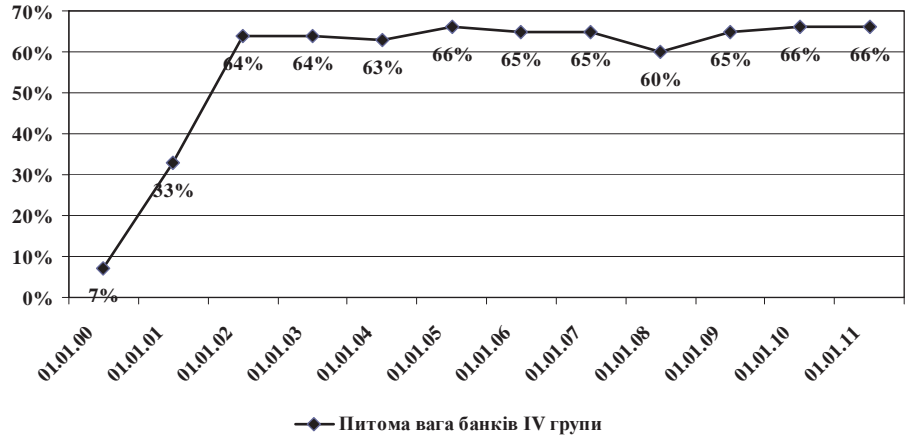

Рис. 7. Питому вагу банків IV групи

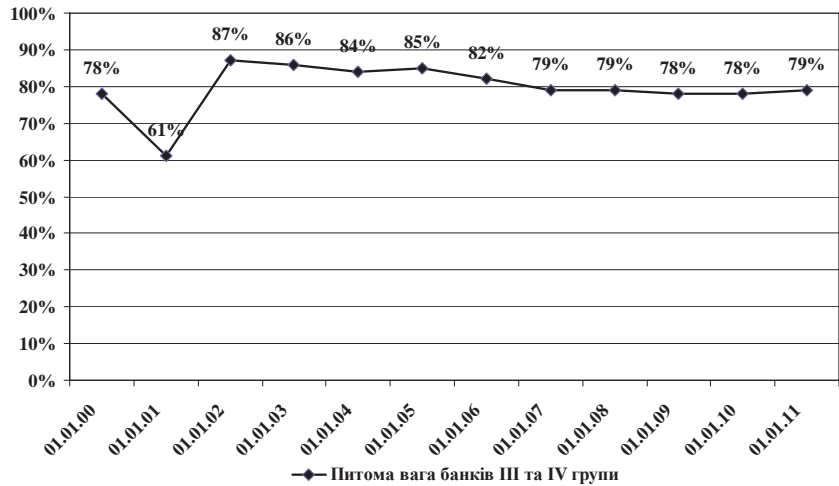

Рис. 8. Питому вагу банків III та IV групи

рівень їх участі у економічному розвитку регіону набагато нижчий, що потребує від малих та середніх банків даних областей збільшення їх участі у економічному житті регіону їх розміщення. Зрозуміло, що найнижчі значення показника зареєстровано у регіонах, у яких функціонує найменше малих та середніх банків-юридичних осіб. До цих регіонів належать: АРК, Луганська, Сумська, Волинська, Івано-Франківська та Закарпатська області. Це вимагає від малих та середніх банків даних регіонів активізації їх кредитної діяльності.

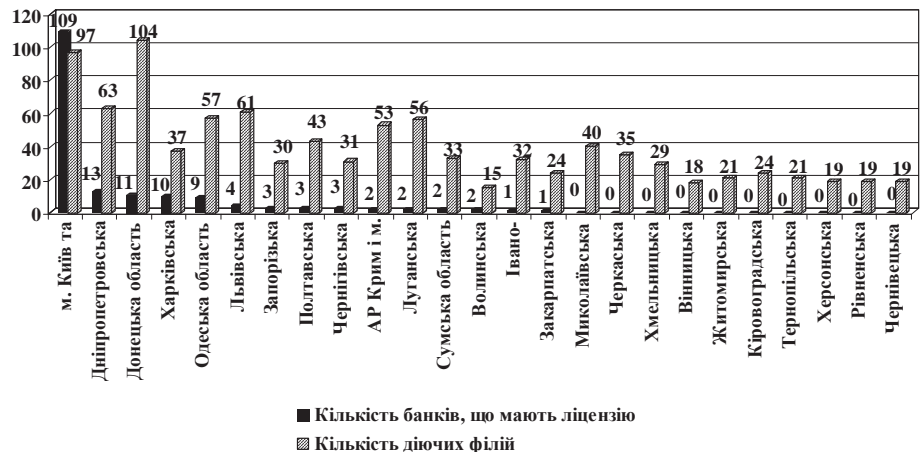

Рис. 9. Кількість банків та філій банків у розрізі регіонів станом на 01.04.2010 р.

Таблиця 1. Розміщення банківських установ у розрізі регіонів станом на 01.01.2011 р. (за групами банків)

Регіони України	найбільші банки	великі банки	середні банки	малі банки
АР Крим	0	0	0	1
Вінницька область	0	0	0	0
Волинська область	0	1	0	1
Дніпропетровська область	1	1	0	11
Донецька область	1	1	0	9
Житомирська область	0	0	0	0
Закарпатська область	0	0	0	1
Запорізька область	0	0	1	2
Івано-Франківська область	0	0	0	1
Київська область	0	0	0	1
Кіровоградська область	0	0	0	0
Луганська область	0	0	0	2
Львівська область	0	1	1	2
Миколаївська область	0	0	0	0
Одеська область	0	3	0	6
Полтавська область	0	0	0	3
Рівненська область	0	0	0	0
Сумська область	0	0	0	2
Тернопільська область	0	0	0	0
Харківська область	1	0	1	7
Херсонська область	0	0	0	0
Хмельницька область	0	0	0	0
Черкаська область	0	0	0	0
Чернівецька область	0	0	0	0
Чернігівська область	0	0	0	3
м. Київ	15	12	18	67
м. Севастополь	0	0	0	0

Звісно, банківська система України далека від досконалості, має певні недоліки, характерні ризики. Деякі науковці, політологи, урядовці, голови правління великих банків заявляють про недостатню прозорість малих банків, про обслуговування ними виключно інтересів своїх власників, ненадійність порівняно із великими банками і т.д. Твердження про велику надійність лише банків I та II груп — хибне, оскільки за багатьма показниками діяльності банки IV групи не поступаються банкам I та II груп. Так, станом на 01.07.2010 р. коефіцієнт покриття вкладів капіталом у банків IV групи становить 78 %, тоді як такий самий показник для банків I та II групи становить 47 — 48%, для банків III групи — 67 % [12]. Крім того, внаслідок кризи вкладникам таких банків, як "Укрпромбанк", "Надра", "Родовід", було найбільш проблематично повернути свої вклади, ніж вкладникам малих ліквідованих банків.

Разом з тим, існує значна кількість проблем на шляху розвитку малих та середніх банків: недостатній досвід, відсутність вільних ніш на ринку; наявність незначної мережі філій; брак ресурсів для здійснення інвестиційних проектів; відсутність ділових контактів з регіональними органами управління; відсутність довіри юридичних та фізичних осіб до послуг цих банків; ставлення урядових структур до малих банків здійснюється за залишковим принципом, а також необхідність підвищення рівня їх капіталізації (внаслідок прийняття постанови Правління Національного банку України від 09.06.2010 року № 273) [13].

Загалом перед малими банками стоїть завдання подальшого удосконалення системи управління своєю діяльністю, щоб забезпечити собі високі показники прибутковості, а також сприяти розвитку малого та середнього бізнесу в регіоні, адже саме малий бізнес є потужним двигуном економіки будь-якої країни.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У результаті проведеного дослідження місця і ролі малих та середніх банків у регіональному розвитку України можна зробити такі висновки:

1) малі та середні банки як важливі складові банківської системи на сьогодні не виконують характерних їм функцій стосовно розвитку регіонів і не посіли відповідного їм місця в структурі регіональних економічних систем;

2) не забезпечують вирішення проблеми зайнятості, оскільки у 10-ти регіонах немає жодного банку-юридичної особи, який би здійснював фінансову підтримку малого та середнього бізнесу;

3) розвиток малих та середніх банків у регіонах України практично не пов'язаний із динамікою основних економічних процесів;

4) на сьогодні головними факторами розвитку малих та середніх банків є відповідні політико-правове поле та інфраструктурна база в регіонах;

5) створення сприятливих умов розвитку малих та середніх банків в регіонах значною мірою залежить від певних дій та заходів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Необхідність створення максимально сприятливих умов для продуктивного розвитку малих та середніх банків у вітчизняній економіці зумовлена:

— обставинами, які склалися як в економіці, так і на регіональних ринках країни;

— зростанням попиту на фінансові ресурси зі сторони малого та середнього бізнесу;

— зацікавленість місцевих органів влади у присутності прозорих фінансових посередників, які спрямовували б свою роботу на задоволення потреб конкретного регіону [4];

— можливість зберегти домінуюче положення в країні за національним банківським капіталом.

З метою сприяння розвитку малих та середніх банків, перетворення їх на дієвий фактор забезпечення економічного зростання в регіонах вважаємо за доцільне здійснити такі заходи:

— політика Національного банку України щодо подальшого ефективного розвитку малих та середніх банків повинна здійснюватися із врахуванням особливостей економічного та соціального розвитку кожного регіону України [2, с. 37];

— створення державою умов для максимального стимулювання розвитку малих та середніх банків на регіональному рівні [14];

— посилення співпраці між малими, середніми банками та місцевими органами влади та місцевого самоврядування, надання ними першочергової можливості малим банкам регіону обслуговувати місцеві бюджети, що могло б стати важливим фактором стабільного розвитку регіону [15];

— підвищення довіри з боку населення до малих та середніх банків, які діють в межах регіону, акцентуючи ува-

гу на їх стабільності і значенні для регіону.

Як зазначає Президент Асоціації українських банків Олександр Сугоняко, "безперечно, можна сказати одне: ці банки не являли, не являють і не будуть являти системних небезпек для національної банківської системи. А їх роль важко переоцінити..." [12]. Тому необхідно сприяти розвитку малих та середніх банків в регіонах України як вагомим важелів у розбудові економіки території їх розміщення, а отже і усієї економіки України.

Література:

1. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Груздевич Я., Груздевич У. Розвиток та функціонування малих та середніх банків в Україні у контексті глобалізаційних і євроінтеграційних процесів // Вісник НБУ. — 2005. — №6. — С. 35—37.

3. Лукановська І.Р. Розвиток малого банківництва в Україні: кількісні та якісні ознаки [Електронний ресурс] / І.Р. Лукановська // Режим доступу до журн.: www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltnu/.../232_Lukanowska_20_4.

4. Реверчук Л.С. Значення та функції малих банків у розвитку економіки України [Електронний ресурс] / Л.С. Реверчук. — Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltnu/18_4/208_Rewerchuk_18_4.pdf

5. Рішення комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків "Про розподіл банків на групи" № 868 від 30.12.2010 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=vr868500-10>

6. Електронний ресурс. — Режим доступу: www.bank.gov.ua

7. Структура активів банків України за станом на 01.01.2011 р. // Вісник Національного банку України. — 2011. — № 3 (181). — С. 48—54.

8. Динаміка фінансового стану банків України на 1 квітня 2010 року // Вісник НБУ. — 2010. — №5. — С. 68.

9. Довідник банківських установ України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nbuportal.bank.gov.ua/control/bankdict/banks>.

10. Шлапак О., Пушкарьова В., Карчева Г. Основні тенденції і проблеми в діяльності банків України / О. Шлапак, В. Пушкарьова, Г. Карчева // Вісник Національного банку України. — 2003. — № 6. — С. 2—5.

11. Фабер С., Карчева Г. Фінансовий стан та основні проблеми в діяльності банків у 2004 році / С. Фабер,

Таблиця 2. Кредитна діяльність малих та середніх банків у регіонах середньої та низької концентрації банківських установ станом на 01.01.11 р.

Групи регіонів	Назва регіону (область)	К-ть банківських установ	Назва місцевого банку	Кредитний портфель		Загальна сума кредитів банків та їх мережі, зареєстрованих у регіоні, млн грн.	Рівень участі малих та середніх банків у економічному розвитку регіону, млн грн.
				Обсяг тис.грн.	Загальна сума кредитів малих та середніх банків, зареєстрованих у регіоні, млн грн.		
Середньої концентрації	Львівська область	72	ПАТ АКБ «Львів»	611038	2860,309	16554	0,1729
			ПАТ «ОКСІ БАНК»	173093			
			ПАТ «ФОЛЬКСБАНК»	2076178			
	Полтавська область	51	ПАТ «ПФБ»	81644	1561,743	8302	0,1881
			ПАТ «АКБ Банк»	688425			
			ПАТ «Полтава-банк»	791674			
	Чернігівська область	37	Банк «Демарк»	1125011	1733,343	4092	0,4236
			Полікомбанк	270248			
			ПАТ «АСВІО БАНК»	338084			
	Запорізька область	40	АТ «МетаБанк»	401772	2539,151	14504	0,1751
ПАТ «МОТОР-БАНК»			70706				
АКБ «ІНДУСТРІАЛБАНК»			2066673				
Низької концентрації	АРК	68	Банк «Морський»	259740	524,507	13339	0,0393
			ПАТ «ЧБРР»	264767			
	Луганська	61	АТ «СП БАНК»	61588	344,028	8160	0,0422
			ПАТ «Укркомунбанк»	282440			
	Сумська	40	ПАТ АБ «СТОЛИЧНИЙ»	233554	618,795	5839	0,1060
			АТ «КБ Володимирський»	385241			
	Волинська	21	ПАТ «Західкомбанк»	1216433	1216,433	8516	0,1428
Івано-Франківська	38	ПАТ «Плюс Банк»	634867	634,867	7003	0,0907	
Закарпатська	34	АТ «КомІнвестБанк»	335495	335,495	5946	0,0564	

Г. Карчева // Вісник Національного банку України. — 2005. — № 3(109). — С. 9—18.

12. Сугоняко О. Без дрібних банків, як без малих річок [Електронний ресурс] / О. Сугоняко // Газета "День". — № 164. — 14 вересня 2010 р. — Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=3183&menu=119&Itemid=74

13. Постанова Національного банку України від 09.06.2010 року №273 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0471-10>

14. Спицын С.Ф. IX Всероссийский банковский форум "Стабильное развитие банковской системы России в контексте будущего средних и малых банков" / С.Ф. Спицын // Деньги и кредит. — 2008. — №9. — С. 3—15.

15. Шиндер О.В. Місце регіональних банків на фінансовому ринку: досвід Німеччини [Електронний ресурс] / О.В. Шиндер. — Режим доступу до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010_29/10_29_41.pdf

Стаття надійшла до редакції 26.07.2011 р.